

V Міжнародна науково-практична конференція

**95-ій річниці від дня заснування
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
присвячується**

ОСОБИСТІТЬ У КРИЗОВИХ УМОВАХ ТА КРИТИЧНИХ СИТУАЦІЯХ ЖИТТЯ

28 лютого – 1 березня 2019 р.

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
кафедра психології

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України
лабораторія методології і теорії психології

Сумський державний університет
кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди
кафедра психології

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
кафедра психології

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
кафедра практичної психології

Гродненський державний університет імені Янки Купали (Білорусь)
факультет психології

Державний педагогічний університет імені
Національної комісії з питань освіти у Кракові (Польща)
кафедра психології

Казахський національний педагогічний університет
імені Абая (м. Алмати, Казахстан)
кафедра загальної і прикладної психології

Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної
роботи НАПН України

Навчально-методичний центр психологічної служби Сумського обласного
інституту післядипломної педагогічної освіти
Академія наук вищої освіти України

95-й річниці від дня заснування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка присвячується

ОСОБИСТІТЬ У КРИЗОВИХ УМОВАХ ТА КРИТИЧНИХ СИТУАЦІЯХ ЖИТТЯ

МАТЕРІАЛИ

V Міжнародної науково-практичної конференції
28 лютого – 1 березня 2019 року

<i>Древаль Ю.Д., Приймак Є.М.</i> Проблематика значущості основних напрямів мотивації у сфері безпеки і гігієни праці	396
<i>Жванія Т.В.</i> Розвиток емоційної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності	399
<i>Карпинский К.В., Гутовская В.Б.</i> Влияние объективных факторов на субъективное восприятие сотрудниками бессмысленности трудовой деятельности	403
<i>Крученко С.І.</i> Розвиток витривалості як необхідної фізичної якості особистості під час занять спортом	407
<i>Кузікова С.Б., Богород О.А.</i> Атрибутивний стиль як чинник стресостійкості особистості у кризових ситуаціях життя	410
<i>Кузьменко Т.М.</i> Дослідження процесу самореалізації особистості з проявами емоційної нестабільності у напружених ситуаціях життєдіяльності	412
<i>Кучер І.В., Гаркавина С.М.</i> Вплив фізичних навантажень на психологічну підготовку спортсменів та їх значення у процесі тренування	416
<i>Москаленко І.М., Залюбівець М.В.</i> Дослідження фізичного розвитку та рівня здоров'я студенток 15-18 років відділення технологічної освіти професійно-педагогічного коледжу Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка	419
<i>Мусієнко О.В.</i> Фітболгімнастика у формуванні правильної постави та профілактиці плоскостопості у дошкільників	424
<i>Николаенко А.С.</i> Психологические условия усиления стрессоустойчивости работников социальной сферы	426
<i>Оверчук В.А.</i> Проблема мобінгу у робочому середовищі України	429
<i>Pashchenko Y.Y., Li Hui</i> Research on satisfaction with corporate social responsibility provided by chinese private enterprises from the employees' perspective	433
<i>Попович І. С., Ярмуратій К.А.</i> Дослідження соціально-психологічної адаптації військовослужбовців до військової служби	436
<i>Радчук Г.К.</i> Проблема розвитку стресостійкості у військовослужбовців	439
<i>Сатова А.К., Жусипбекова Н.</i> Социально-психологические аспекты агрессивного поведения и преступности среди несовершеннолетних	442
<i>Сафін О.Д.</i> Методологічні засади використання діалектичних стратегій психологічного впливу у контексті гармонізації смислової сфери ветеранів бойових дій	445
<i>Сіроха Л.В.</i> Щодо питання професійного вигорання працівників правоохоронних органів	449
<i>Скиба О.О.</i> Використання методів донозологічної діагностики в оцінці функціонального стану організму юних спортсменів	452
<i>Теслик Н.М., Пархоменко О.В.</i> Термінальні ціннісні орієнтації спортсменів	455
<i>Ткачова Н.М., Гайдукова В.Л.</i> Туристично-краєзнавча робота з дітьми дошкільного віку як один із аспектів патріотичного виховання	458
<i>Харченко Т.Г.</i> Психологічна підтримка старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення III рівня у становленні самооцінки	461
<i>Хомич Г.О., Войтенко О.В.</i> Соціалізація особистості в складних умовах життя	464
<i>Черкаська Є.Ф., Зливков В. Л.</i> Розвиток емоційної стійкості педагога в період проведення модернізації освіти	468

являются формой досуга большинства подростков. Современные исследователи подростковой агрессии всё чаще обращают внимание на взаимосвязь агрессивности подростков с уровнем насилия в компьютерных играх. Доказано, что отрицательное воздействие на детей, оказывает не только участие, но и наблюдение насилия. Социальные сети заполнены видео роликами со сценами агрессии и насилия, что формирует у молодежи представление о вседозволенности и о представлении такой формы поведения как нормы. Акт насилия часто представляется подростками как некое развлечение, которое можно демонстрировать в Интернет, выставляя напоказ ролики с жестокими играми [3].

Особое место занимает наблюдение за сценами насилия в семье. Наблюдение факта насильственных действий формирует у ребенка понятие о норме общения с другими и решение конфликтных ситуаций. Что в будущем может проявиться, в детстве – в качествах обидчика, в подростковом возрасте – преступника [4].

Поэтому, учитывая все выше перечисленные данные о совершенных правонарушениях и о факторах, влияющих на них, необходимо принять комплексные меры борьбы с развитием подростковой агрессии со стороны родителей, педагогов, психологов, а также уполномоченных органов и иных заинтересованных структур.

Литература

1. Ахметова Р. Д. Анализ статистических данных о состоянии правонарушений среди несовершеннолетних и в отношении них за 9 месяцев 2017 года. – Астана, 2017 – 18 с.
2. <http://pravstat.prokuror.kz/kaz>
3. Кошайкина И. Влияют ли компьютерные игры на уровень агрессивности подростков. Интернет-журнал allWomens
4. Зайцева Е. А. Как влияет насилие в семье на дальнейшую преступность подростков. Интернет-журнал all Womens

Сафін Олександр Джамільович

доктор психологічних наук, професор завідувач кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (м. Умань)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ДІАЛЕКТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ У КОНТЕКСТІ ГАРМОНІЗАЦІЇ СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ВЕТЕРАНІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Коли ветеран приходиться до психолога зі своєю проблемою, він вже має ідею, яка пояснює її виникнення і часто таке розуміння її є помилковим. Це відбувається через емоційну прив'язку до проблеми, яка не дає можливість подивитись на проблему, в якій він перебуває, відсторонено [1]. У такому випадку діалектичне осмислення проблеми психологом виявляється

доречним, оскільки ідея проблеми буде відкритою для критики і, таким чином, «створить» власну антитезу, що надасть можливість побачити проблему з іншого боку. М. Лайнен зазначає, що найважливішою характеристикою у діалектичній поведінковій терапії є діалектика, тобто примирення протилежностей в процесі безперервного синтезу. Основний аспект цієї діалектики – необхідність приймати клієнтів такими, якими вони є, у той же час намагаючись навчити їх змінюватися. Так само, діалектична поведінкова терапія передбачає необхідність діалектичного мислення із боку терапевта, а також роботу над змінами свого недіалектичного, дихотомічного, негнучкого мислення із боку клієнта [3].

Вона виокремлює основні чотири терапевтичні стратегії діалектичної поведінкової терапії, серед яких діалектичні стратегії є фундаментом усієї терапії і надають їй діалектичну сутність. Вони роблять акцент на творчому напруженні, що виникає між несумісними емоціями, а також протилежними паттернами мислення, цінностями і поведінковими стратегіями як всередині індивіда, так і у системі «індивід – оточення» [4].

М. Лайнен зазначає, що основна діалектика терапії полягає у тому, що зміна відбувається у контексті прийняття реальності у тому вигляді, в якому вона існує і знайденими у ній конструктивними смислами. Стратегічні реакції терапевта спрямовано на оптимізацію діалектичної напруженості, яка виникає у контексті терапевтичної взаємодії, а також актуалізацію кожного полюса діалектичної протилежності, який виникає як при терапевтичній взаємодії, так і у повсякденному житті. Саме це стимулює зміни. Мета такої діяльності терапевта – сприяти подальшому діалектичному примиренню і вирішенню проблеми на усе більш високих рівнях функціональності та ефективності. В процесі консультування психолог навчає клієнта діалектичним поведінковим паттернам і моделює їх, опитує клієнта із метою відкриття нових можливостей поведінки; пропонує альтернативні способи мислення і поведінки. Клієнту дають зрозуміти, що істина є ні абсолютною, ні відносною – швидше за усе вона розвивається і конструюється із плином часу. Таким чином, неможливо у певний момент часу усвідомити істину в усій її повноті. Психолог навчає клієнта тому, що, не можна при'язуватися до жодного із діалектичних полюсів. Зміна і розвиток є немінучими, тому неможливо весь час зберігати жорстку позицію [6]. Пошук та віднайдення сенсу відбувається через протиставлення будь-якого предмета і будь-якого ствердження протилежному або альтернативному предмету або ствердженню. Основна ідея, яку при цьому повинен засвоїти клієнт, полягає у тому, що кожному твердженню щодо будь-якого предмета може відповідати твердження, зворотне йому. Терапевт допомагає віднайти синтез протилежностей, а не займатися перевіркою істинності кожної зі сторін. Також він пропонує перейти від моделі «або – або» до моделі «і, і». Таким чином, багато тверджень повинні супроводжуватися протилежними, терапевт повинен моделювати неоднозначність і непослідовність, яка присутня у цих твердженнях. Головне – не знецінювати першу ідею, стверджуючи протилежну або альтернативну їй. Тут потрібна позиція «Так. Але крім того...», а не « Так. Але ні, це було неправильно... » [5 с. 84].

У свою чергу В. Завьялов розробив метод психотерапії і психологічного консультування, центральною частиною якого є аналіз існуючих суперечностей у дії розуму, який після назвав діаналізом (ді – діалектичний аналіз, ді – аналіз удвох) [2, с. 6]. В процесі психологічного консультування та психотерапії застосування діалектичних стратегій уможливорює швидке виявлення суперечностей та віднайдення ідей для їхнього «примирення» у синтезі, а також встановлення нових смислових зв'язків минулих подій із подіями теперішнього та майбутнього [8]. У діаналізі у центрі уваги перебуває не теорія особистості, а теорія допомоги. Основним психотехнічним прийомом тут є синтез протилежностей, виявлення яких допомагає ідентифікувати сутність життєвих труднощів клієнта, який є носієм власних проблем та експертом власного життя [7, с. 63–67]. Процес надання допомоги здійснюється не на основі готових знань, а видобуванням їх разом зі своїм клієнтом, тобто не за рахунок готових рецептів, особистісного впливу, вторгнення, а в процесі пізнання удвох.

Головною темою діаналізу, відправною точкою аналізу будь-якої теми, є «помилка» у мисленні, яка є причиною «проблеми», а проблема є причиною розладів клієнта. Завдання діаналізу – розібратися у типі розладу, виявити проблему, яка є поза розладом, а за проблемою виявити її сутність – помилку у мисленні [9, с. 8]. Діаналіз допомагає розпізнати помилки, виявити основні суперечності і конфліктуючі мотиви, «антиномії», «розколи свідомості» і знайти шляхи примирення та об'єднання суперечностей. У цій своїй головній спрямованості діаналіз ... спрямований на пошук істини [10]. У діаналізі особистість визначається як смислова єдність людини, синтез суб'єктивності та об'єктивності. Це – погляд на особистість із точки зору персоналізму. Із точки зору діаналізу у своїй сутності особистість є таємницею, яку не можна розкрити до кінця, яку не можна вивчати науковими методами. Існують об'єкти зовнішнього світу і «ментальні об'єкти». Самі по собі об'єкти і відношення до них не є «особистість» [2, с.15]. Головною метою діаналізу є посилення особистості за допомогою віднайдення сенсу, або персонального міфу [11, с. 320].

Діаналіз пропонує допомогу у формі розкриття і розширення сенсу діяльності людини через розуміння символів, в яких і через які проявляється її особистість [12, с. 102]. У людині усе можна брати як символ – поведінку, скарги, симптоми, розповіді, сновидіння, образи, метафори, слова, жести, інтонації та інше [13, с. 263]. Із цією метою у діаналізі використовується теоретична конструкція із історично сформованих вчень про Особистість (персоналізм), Реальність (онтологія) і Символ (символогія або «абсолютна діалектика». Із виявленого особистісного сенсу симптому виводиться і сама «терапевтична ідея», яка є синтезом протилежностей, з яких складається проблема. Головне показання до застосування діаналізу – відносний або абсолютний дефіцит сенсу у персональному, індивідуальному та соціальному житті, того, хто звернувся за допомогою [12, с. 113]. Головне, що робить психотерапевт – це шукає сенс у тому, що відбувається в особистому житті

людини, як цей сенс пов'язаний із сенсом життя близьких клієнту людей, як цей сенс, у свою чергу, інтегрується у сенс з усіма людьми [14, с. 409]. Діаналіз базується на точній організації мислення [7, с. 389]. Така організація досягається за рахунок оволодіння консультантом (психотерапевтом, коучем) пентадним принципом розмислювання проблеми, труднощів, складного питання життя [7, с. 390].

Пентада абсолютної діалектики О. Лосєва – основний логічний інструмент діаналізу, вона складається із п'яти кроків: тезис; антитезис; синтез суперечностей, їхнє примирення; факт; міф [7, с. 395; 12, с. 218]. У діаналізі міф ототожнюється із персональним сенсом [12, с. 68], або як зазначав О. Лосєв «міф – це чудова історія особистості, подана у словах» [14, с. 247].

Таким чином, діалектичні стратегії психологічного впливу є ключовими засобами гармонізації смислової сфери особистості ветерана бойових дій. Застосування цих інструментів до вирішення труднощів із будь-якого проблемного поля гарантує розуміння сутності проблемної ситуації, бачення логіки її розвитку і можливостей вибору варіантів цього розвитку, можливість бути «господарем ситуації».

Література

1. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова [та ін.]. К. : Наш формат, 2017. 1068 с.
2. Завьялов В. Ю. Что такое дианализ? Методические рекомендации. Новосибирск, 2005. 52 с.
3. Лайнен М. Руководство по тренингу навыков при терапии пограничного расстройства личности. Москва. 2016. 336 с.
4. Лайнен М. Когнитивно-поведенческая терапия пограничного расстройства личности. Москва, 2007. 592 с.
5. Linehan M. Skills Training Manual for Treating Borderline Personality Disorder. New York, 1993. 180 p.
6. Linehan M. Dialectical behavior therapy versus comprehensive validation therapy plus 12-step for the treatment of opioid dependent women meeting criteria for borderline personality disorder. Drug and Alcohol Dependence. 2002, 67(1). P.13-26.
7. Завьялов В. Ю. Элементарный учебник дианализа. Кировоград, 2003. 480 с.
8. Щербина Л. Ф. Діаналіз: логіка у психотерапії. Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 2005. Вип. 26, Т. 4. С.342-348.
9. Щербина Л. Ф. Діаналіз: психотерапія як «розумне заняття». Практична психологія та соціальна робота. 2005. №12. С. 8-12.
10. Завьялов В. Ю. У смерти твои глаза: дианализ страхов. Новосибирск, 2004. 280 с.
11. Щербина Л. Ф. Методологія психологічної допомоги. Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 2007. Т. IX. Ч. 7. С. 317-329.
12. Завьялов В. Ю. Смысл нерукотворный: Методология дианалитической терапии и консультирования. Новосибирск. 2007. 286 с.
13. Лосев А. Ф. Миф. Число. Сущность. Москва. 1994. 920 с.
14. Лосев А. Ф. Диалектика мифа / За ред. А. А. Тахо-Годи, В. П. Троицкого. Москва. 2001. 558 с.

**ОСОБИСТІТЬ У КРИЗОВИХ УМОВАХ
ТА КРИТИЧНИХ СИТУАЦІЯХ ЖИТТЯ**

МАТЕРІАЛИ

**V Міжнародної науково-практичної конференції
28 лютого – 1 березня 2019 року**

Видано в авторській редакції

Відповідальна за випуск: *С.Б. Кузікова*
Комп'ютерна верстка: *О.Б. Кузіков*

Підписано до друку 26.02.2019 р.

Формат 60x84/16. Гарн. Times New Roman. Папір друк.

Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 32,86. Обл.-вид. арк. 30,56

Тираж 200 прим.

Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено у видавництві СумДПУ імені А. С. Макаренка